VÄLISMINISTEERIUM

Inimõigusdiplomaatia alused ja tegevuskava

Inimõiguste kaitsmine ja edendamine, mh tehnoloogia abil, ning inimõiguste peavoolustamine välissuhtluses ja koostöös

Tallinn 2021

Sisukord

I. Lähtekoht, inimõiguspoliitika alused 3

Inimõiguspoliitika alused 3

II. Temaatilised prioriteedid 3

Naiste ja tüdrukute inimõigused 3
Lapse õigused 4
Põlisrahvaste õigused 4
Sõnavabadus ja meediavabadus veebis ja veebiväliselt 4
Internetivabadus 5
Uued tehnoloogiad ja inimõigused 5
Kodanikuühiskond ja demokraatia 5
Võitlus karistamatusega 5
Usu- ja veendumusvabadus 5

III. Muud inimõigusteemad, uued teemad 6

Õigus elule, surmanuhtluse keelustamine 6
LGBTI õigused 6
Piinamise ja väärkohtlemise keelustamine 6
Migrantide õigused 6
Puuetega inimeste õigused 6
Äri ja inimõigused 6
Kliima ja inimõigused 6

IV. Riigipõhine lähenemine inimõigustele 6

V. Eesti inimõigusdiplomaatia põhimõtete edendamine rahvusvahelistes organisatsioonides ja koostööformaatides 7

I. Lähtekoht, inimõiguspoliitika alused

Inimõigusdiplomaatia alused ja tegevuskava seab Eesti välispoliitilised tegevused inimõiguste kaitsel ja demokraatia edendamisel. Inimõiguste kaitse ja demokraatia edendamine on üks Eesti välispoliitika prioriteete, mis toetab Eesti julgeolekupoliitikat.

Inimõiguste ja väärikuse kaitsele toetub nii püsiv areng riikide sees kui ka stabiilsed ja rahumeelsed suhted nende vahel. Inimõiguste austamine, demokraatlikud väärtused ja õigusriigi põhimõtted vajavad seega pidevat kaitsmist. Kõigi nende põhimõtete taga on väärtused, mille tähtsust ei saa alahinnata ning mis toimivad vastastikuses koosmõjus. Mitmel pool maailmas aga laiendavad autoritaarsed režiimid oma mõjuvõimu ja rikuvad karistamatult inimõigusi, ohustades üleilmset rahu ja julgeolekut. Samuti on COVID-19 pandeemia võimendanud inimõiguste probleeme maailmas, mõjutades enim juba varem haavatavas olukorras olnuid.

Eesti inimõigusdiplomaatia on olnud järjepidev ja püsinud sarnasel kursil aastakümneid, keskendudes naiste, laste ja põlisrahvaste õiguste kaitsele; sõna- ja väljendusvabadusele, sh internetis; ning kodanikuühiskonna, õigusriigi ja demokraatlike põhimõtete toetamisele ja võitlusele karistamatusega.

Meie tegevuse järjepidevus on võimaldanud koondada tähelepanu väljakujunenud prioriteetidele. Kuid ka inimõiguste vallas toimub pidev areng, millega soovime kaasas käia — näiteks inimõigused tehisintellekti, ettevõtluse, tervishoiu või kliima kontekstis. Seega võimaldab esmakordselt koostatud inimõigusdiplomaatia tegevuskava peale seniste prioriteetide kinnistamise lisada uusi rõhuasetusi, eriti mis puudutab tehnoloogilisi lahendusi ja inimõigusi.

Inimõiguspoliitika alused

- Eesti Vabariigi põhiseadus ja rahvusvahelises õiguses sisalduvad väärtused, sealhulgas demokraatia, inimõiguste ning õigusriigi põhimõtete austamine.
- Riigisisesed õigusaktid, rahvusvahelised lepingud ja kohustused, mille osaline Eesti on, ning poliitikadokumendid — sh ÜRO kestliku arengu eesmärgid, Euroopa Liidu Nõukogu järeldused, Euroopa Liidu (EL) juhised ning Euroopa Nõukogu ja ÜRO resolutsioonid, mida Eesti on toetanud.
- ÜRO Peaassamblee 1948. aastal vastu võetud inimõiguste ülddeklaratsioon ja sellest tulenevad õigusdokumendid.
- Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon ja sellest tulenevate õiguste kaitse.

II. Temaatilised prioriteedid

Eesti inimõiguspoliitika keskendub kolmele valdkonnale: 1) kõige haavatavamas olukorras rühmade, eelkõige naiste, laste ja põlisrahvaste õiguste kaitsele, kuna nad satuvad sagedamini diskrimineerimise ja vägivalla ohvriteks; 2) sõna- ja väljendusvabadusele, sh internetis, ning meediavabadusele; 3) demokraatia edendamisele, sh kodanikuühiskonna toetamisele ja võitlusele karistamatusega. Töötame nende õiguste edendamise nimel nii rahvusvaheliste organisatsioonide, kahepoolsete suhete kui ka arengukoostöö ja humanitaarabi kaudu. Kõik senised tegevused on koondatud dokumendi lisasse: Inimõigusdiplomaatia senised põhitegevused, ning need jätkuvad.

Naiste ja tüdrukute inimõigused

Keskendume soolise võrdõiguslikkuse saavutamisele, naiste ja tüdrukute võimestamisele ning võitlusele seksuaal- ja soopõhise vägivallaga. Osaleme ÜRO Julgeolekunõukogus resolutsiooni 1325 „Naised, rahu ja julgeolek" (*Women, Peace and Security* — WPS) aruteludes. Lõpusirgele on jõudnud meie kolmanda riikliku naisi, rahu ja julgeolekut käsitleva tegevuskava koostamine. Eesti on ÜRO naiste staatuse komisjoni liige aastatel 2017—2021.

Edasine:

- jätkata seniste prioriteetide elluviimist välissuhtluses ja koostöös (lisa);
- seista vastu soolise võrdõiguslikkuse vastastele liikumistele ja toetada rahvusvahelises koostöös läbivalt soolise võrdõiguslikkuse põhimõtte arvestamist ning mõiste „sooline võrdõiguslikkus" kasutamist;
- pöörata rohkem tähelepanu naiste õiguste edendamisele ja kaitsmisele küberruumis;
- võidelda naistevastase vägivalla ja ahistamisega, sealhulgas veebikeskkonnas (Eesti veebikonstaabli näide);
- tähtsustada Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise

ja tõkestamise konventsiooni (nn Istanbuli konventsioon)[1];
- toetada seksuaal- ja reproduktiivtervise ning nendega seotud õiguste tagamist, sh osalemist ÜRO inimõiguste nõukogu emasuremuse resolutsiooni tuumikrühmas;
- toetada internetivabadusega avanevaid võimalusi naiste osalemiseks poliitika kujundamisel ja otsustusprotsessides;
- suurendada naiste e-kaasatust ja vähendada soopõhist digilõhet, muu hulgas digitaalse hariduspoliitika kaudu (Eesti kogemuse näitel);
- toetada naissoost inimõiguskaitsjaid, eriti meie tegevuse kaudu Euroopa inimõigussaadikute võrgustikus;
- toetada ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1325 eesmärke nii temaatilise kui ka horisontaalse prioriteedina, panustada ÜRO naiste rahu- ja humanitaarfondi 200 000 eurot aastas Välisministeeriumi eelarvest;
- liituda ÜRO soolise võrdõiguslikkuse agentuuri UN Women tehnoloogiateemalise koalitsiooniga;
- kandideerida agentuuri UN Women juhtnõukokku aastateks 2027—2029 ja naiste staatuse komisjoni liikmeks aastateks 2030—2034.

Lapse õigused

Eesti seisab lapse õiguste kaitsmise eest, keskendudes hariduse kättesaadavusele, võitlusele vägivallaga, lapse füüsilise karistamise ja muu kehalise väärkohtlemise keelustamisele ning lapse õiguste kaitsmisele digiühiskonnas.

Edasine:

- jätkata seniste prioriteetide elluviimist välissuhtluses ja koostöös (lisa);
- võidelda lastevastaste tõsiste rikkumistega relvakonfliktis ning korraldada 2021. aasta juunis ÜRO Julgeolekunõukogu eesistujana avatud arutelu relvakonfliktidest mõjutatud laste teemal;
- toetada lapse õigusi digikeskkonnas, arvestades et haridus ja innovatsioon on ÜRO lastefondis (UNICEF) Eesti prioriteet;
- panustada laste küberturvalisuse parandamisse, sealhulgas tehes ettepanekuid resolutsioonide sõnastusse.

Põlisrahvaste õigused

Edendame põlisrahvaste õigusi, et aidata kaasa nende keele, kultuuri ja elukeskkonna säilimisele ning seeläbi maailma kultuurilise mitmekesisuse kaitsmisele.

Edasine:

- jätkata seniste prioriteetide elluviimist (lisa), keskendudes enim soome-ugri rahvaste olukorrale, samuti krimmitatarlaste olukorrale okupeeritud Ukraina aladel;
- pöörata tähelepanu põlisrahvaste õigustega seonduvale ja põliskeelte kaitsmisele digikeskkonnas;
- jätkata Eesti kandidaadi esitamist ÜRO põlisrahvaste foorumi liikmeks;
- toetada põliskeelte kümnendi 2022-2032 läbiviimist.

Sõnavabadus ja meediavabadus veebis ja veebiväliselt

Sõna- ja väljendusvabadus on inimõiguste lahutamatu osa, mida tuleb edendada ja kaitsta ka internetis. Sõnavabaduse olulise väljundina keskendume meediavabadusele.

Edasine:

- 2021. aasta lõpus korraldab Eesti meediavabaduse koalitsiooni (*Media Freedom Coalition* — MFC[2]) 3. aastakonverentsi[3] — olulisteks teemadeks on väärinfovastane võitlus, ajakirjanike kaitse ja väljendusvabadus veebis ja veebiväliselt;
- jätkame panustamist meediavabaduse koalitsiooni meediavabaduse fondi Välisministeeriumi eelarvest. Esmakordselt toetasime fondi 2020. aastal 20 000 euroga;
- teha ettepanekuid koostööks MFC ja internetivabaduse koalitsiooni vahel, kuna meediavabadus ja internetivabadus on üha enam läbipõimunud teemad;
- toetada Euroopa Nõukogu ajakirjanike kaitse platvormi edukat toimimist.

1 Istanbuli konventsioon, mille Eesti ratifitseeris 2017. aastal, on naiste- ja koduvägivalla vastu võitlemise kontekstis olulisim raamdokument. Konventsioonis on keskse kohal ohvri kaitsmine ja arusaama juurutamine, et kannatanu pole juhtunus ise süüdi

2 Meediavabaduse koalitsiooni liikmed: Afganistan, Ameerika Ühendriigid, Argentina, Austraalia, Austria, Belize, Botswana, Bulgaaria, Costa Rica, Eesti, Ghana, Hispaania, Holland, Honduras, Horvaatia, Island, Itaalia, Jaapan, Kanada, Korea VR, Kosovo, Kreeka, Küpros, Leedu, Liibanon, Luxembourg, Läti, Maldiivid, Montenegro, Prantsusmaa, Põhja-Makedoonia, Saksamaa, Seišellid, Serbia, Slovakkia, Sloveenia, Soome, Sudaan, Šveits, Taani, Tšehhi VR, Tšiili, Ukraina, Uruguai, Ühendkuningriik

3 Esimese meediavabaduse koalitsiooni konverentsi korraldas Ühendkuningriik 2019. aasta suvel Londonis ning teise virtuaalselt 2020. aasta sügisel Kanada

Internetivabadus

Eesti on internetivabaduse koalitsiooni (*Freedom Online Coalition* — FOC[4]) asutajaliige ja tuumikrühma liige. FOCi eesmärk on edendada ja kaitsta avatud, vaba ja turvalist internetti. Eesti jaoks on oluline, et samad õigused, mis kehtivad veebiväliselt, kehtiksid ka veebis. Lisaks sõna- ja väljendusvabadusele on olulised kogunemis- ja ühinemisvabadus ning õigus privaatsusele veebikeskkonnas (ehk digiõigused laiemalt).

Edasine:

- keskenduda interneti blokeerimise, filtreerimise ja ligipääsu temaatikale;
- aidata kaasa FOCi nähtavuse kasvule ja toetada kiiremat reageerimist internetivabaduse rikkumistele maailmas;
- toetada internetivabaduse koalitsiooni 2021. aasta Soome eesistumist;
- osaleda FOCi Silicon Valley töörühmas, mille eesmärk on *online*-inimõiguste parem edendamine erasektorit kaasates;
- jätkata internetivabaduse koalitsiooniga seotud digitaalvabaduse kaitsjate sihtfondi rahalist toetamist Välisministeeriumi eelarvest.

Uued tehnoloogiad ja inimõigused

Uue teemana on meie prioriteetide hulgas murrangulised tehnoloogiad, millel on potentsiaal märkimisväärselt parandada inimeste tervist ja elamistingimusi, kuid nendega võivad kaasneda ka ohud inimõigustele. Euroopa Nõukogu pöörab üha enam tähelepanu inimõiguste kaitsele digitaalses ruumis, Eesti on Euroopa Nõukogu informatsioonipoliitika koordinaator.

Edasine:

- aidata kaasa uute tehnoloogiate, eelkõige tehisintellekti läbipaistvale ja eetilisele kasutamisele;
- kaasuda aktiivselt tehisintellekti tulevikku kujundavatesse rahvusvahelistesse poliitikatesse ja protsessidesse;
- jätkata juhtivas rollis Euroopa Nõukogus tehisintellekti suhestumist inimõigustega käsitleva raamistiku väljatöötamist.

Kodanikuühiskond ja demokraatia

Toetame arengukoostöö kaudu tegevusi, mis edendavad kodanikuühiskonda ning seeläbi tugevat, sidusat ja demokraatlikku ühiskonda. Toetame Eesti vabaühenduste osalemist rahvusvahelistel foorumitel. Eesti on ÜRO vabaühenduste komitee liige aastatel 2019—2022.

Edasine:

- oleme valmis ühinema uute algatustega, mis edendavad demokraatiat;
- liitume Rootsi juhitava Rahvusvahelise Demokraatia Instituudiga (IDEA);
- ühineme USA demokraatia alliansi algatusega;
- osaleme rahvusvahelistes e-demokraatiat ja e-kaasamist edendavates rahvusvahelistes protsessides, näiteks demokraatia ühenduse (*Community of Democracies*) demokraatia ja tehnoloogia töörühmas.
- keskendume inimõiguste kaitsjate toetamisele, mis on ka Euroopa inimõigussaadikute võrgustiku, kuhu Eesti kuulub, prioriteet.

Võitlus karistamatusega

Eesti on Rahvusvahelise Kriminaalkohtu (ICC) osalisriik ja aktiivne toetaja. ICC tegevus ning Eesti toetus sellele lähtub juhtmõttest, et kõige tõsisemad rahvusvahelised kuriteod ei tohi jääda karistuseta.
Edasine:
Eesti soovib toetada kohtu digivõimekuse tugevdamist;
peame oluliseks ÜRO Julgeolekunõukogu ja ICC koostööd, sh jõupingutusi konfliktide lõpetamiseks ning toimepanijate vastutusele võtmiseks;
teeme koostööd ja panustame rahaliselt Välisministeeriumi eelarvest ICC usaldusfondi kuritegude ohvrite ja nende perede kaitseks.

Usu- ja veendumusvabadus

Eesti liitus veebruaris 2020 USA juhtimisel loodud rahvusvahelise usuvabaduse alliansiga (*International Religious Freedom or Belief Alliance* — IRFBA 5). Oleme alliansi raames välja töötanud pühapaikade kaitse deklaratsiooni.

---

4 Internetivabaduse koalitsiooni liikmed: Ameerika Ühendriigid, Argentina, Austraalia, Austria, Costa Rica, Eesti, Ghana, Gruusia, Hispaania, Holland, Iirimaa, Jaapan, Kanada, Keenia, Leedu, Läti, Maldiivid, Mehhiko, Moldova, Mongoolia, Norra, Poola, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Soome, Šveits, Taani, Tšehhi VR, Tuneesia, Uus-Meremaa, Ühendkuningriik

5 Usuvabaduse alliansi liikmed: Albaania, Ameerika Ühendriigid, Armeenia, Austraalia, Austria, Bosnia and Hertsegovina, Brasiilia, Bulgaaria, Colombia, Eesti, Gambia, Gruusia, Holland, Horvaatia, Iisrael, Kamerun, Kongo DV, Kosovo, Kreeka, Leedu, Läti, Malta, Poola, Senegal, Slovakkia, Sloveenia, Taani, Togo, Tšehhi VR, Ukraina, Ungari, Ühendkuningriik

Edasine:

- Eesti jätkab aktiivset tegutsemist usuvabaduse alliansi liikmena ning juhib alliansi raames pühapaikade kaitsmise teemalist töörühma;
- Eesti tutvustab pühapaikade kaitse deklaratsiooni laiemalt, et ka usuvabaduse alliansi välised riigid sellega ühineksid;
- Eesmärk on pühapaikade kaitse põhimõte lisada erinevatesse konflikte käsitlevatesse resolutsioonidesse.

III. Muud inimõigusteemad, uued teemad

Lisaks Eestile prioriteetsetele inimõigusteemadele (II. osa), mida me järjekindlalt rahvusvaheliselt, kahepoolselt ning arengukoostöö- ja humanitaarabi kaudu edendame, on mitmeid teemasid, millele Eesti inimõigusalases tegevuses maailmas rõhku paneb.

Õigus elule, surmanuhtluse keelustamine

Eesti seisab koos ELi ja samameelsetega surmanuhtluse täieliku keelustamise eest kogu maailmas ja selle esimese sammuna surmanuhtluse täideviimisele moratooriumi kehtestamise eest.

LGBTI õigused

Eesti seisab koos samameelsetega seksuaalvähemusse kuuluvate ehk LGBTI isikute õiguste tagamise ning võrdse kohtlemise eest. Mõistame hukka seksuaalse orientatsiooni või soolise identiteedi põhise diskrimineerimise ja LGBTI inimeste vastu suunatud vägivalla, osaleme aktiivselt nende õiguste kaitsmises, sealhulgas samameelsete rühmades.

Piinamise ja väärkohtlemise keelustamine

Eesti seisab koos ELi ja samameelsetega vastu piinamisele ja väärkohtlemisele kogu maailmas. Tegeleme sellega muu hulgas Euroopa Inimõiguste Kohtu (EIK) otsuste täitmise järelevalvemenetluses, kus paljud kaasused puudutavad piinamise või ebainimliku ja alandava käitumise keelustamise kohustuse rikkumist.

Migrantide õigused

Eesti seisab koos ELi ja samameelsetega selle eest, et migrantide kohtlemine oleks kooskõlas rahvusvahelise õiguse ja inimõigusnormidega.

Puuetega inimeste õigused

Eesti on ühinenud ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni ja lisaprotokolliga. Kutsume teisi riike üles konventsiooni ja lisaprotokolliga ühinema. Oleme pühendunud puuetega inimeste õiguste kaitsele ja edendamisele ning võrdsete võimaluste tagamisele. Oluline on tagada puuetega inimeste osalus ühiskonnaelus teistega võrdsetel alustel.

Äri ja inimõigused

Eesti koos ELi ja liikmesriikidega osaleb ÜRO vastavates aruteludes, mh ÜRO töörühmas, mis tegeleb võimaliku uue õiguslikult siduva dokumendi koostamisega.

Kliima ja inimõigused

Eesmärk on ohutu, puhas ja tervislik elukeskkond kõigile, seejuures tuleb arvestada kliimamuutuste ebaproportsionaalset mõju kõige haavatavamate rühmade — naiste ja laste õigustele.

IV. Riigipõhine lähenemine inimõigustele

Vastuseis euroopalikule väärtusruumile suureneb. Kogu maailmas kasvab surve demokraatial, turumajandusel, inimõigustel ja õigusriigil põhineva väärtusruumi vastu. Inimõiguste alal on mitmes maailma piirkonnas murettekitavaid suundumusi. ÜRO raames on juba pikalt inimõiguste huviorbiidis olnud Süüria, Myanmar, Põhja-Korea ja Iraan. Viimasel ajal on varasemast enam tähelepanu all ka Hiinaga seonduv, Venezuela, Nicaragua, Filipiinid, Saudi Araabia ja Etioopia, samuti inimõiguste olukord Venemaa okupeeritud aladel. Eesti jaoks on laiemalt oluline ligipääsu tagamine okupeeritud territooriumidele, mh inimõiguste olukorra seireks.
Eesti toetab riigipõhiseid arutelusid ja resolutsioone ÜRO inimõigusfoorumitel. Inimõiguste nõukogus ja inimõiguste olukorra ülevaatusel (*Universal Periodic Review* — UPR) keskendub Eesti oma sõnavõttudes eelkõige riikidele ja piirkondadele, kus Eesti inimõigusprioriteetide kaitsest jääb vajaka. Ülevaatusel põhineb Eesti sõnavõttude valik seitsmel kriteeriumil: 1) riigid, kus meil on suutlikkus olukorda hinnata; 2) riigid, kus toimuvad tõsised inimõiguste rikkumised; 3) riigid, mis on aktuaalsed seoses olukorraga meile olulistel inimõiguste teemadel; 4) riigid, kus on inimõiguste edendamisel tehtud edusamme; 5) riigid, keda on vaja toetada meie küsimuste või avaldustega; 6) riigid, kes meie kohta eelmises tsüklis sõna võtsid ja 7) geograafiline tasakaalustatus.

Tegutseme pidevalt selle nimel, et inimõiguste rasked rikkumised ei jääks tähelepanu ja hukkamõistuta. Konkreetsemalt keskendume riikidele, kus meil on võimekus olukorda hinnata:

- Eesti jaoks on prioriteetne Venemaa Föderatsiooni poolt okupeeritud Krimmi poolsaare inimõiguste olukord. Krimmi poolsaare elanikud kannatavad süstemaatiliste inimõiguste rikkumiste all, inimõiguste olukorra jälgimist raskendab tunduvalt asjaolu, et Venemaa ei võimalda rahvusvaheliste organisatsioonide inimõiguste seirajatele ligipääsu Krimmi.
- Samuti on Eesti jaoks prioriteetne inimõiguste olukord Gruusia Lõuna-Osseetia ja Abhaasia okupeeritud aladel, kus Venemaa teeb etnilist puhastust ja hävitab Gruusia kultuuripärandit. Ukraina ja Gruusia kontekstis jälgime, et piirkondlike ja rahvusvaheliste organisatsioonide tekstide sõnastused kajastaksid korrektselt kohapealset olukorda.
- Juhime tähelepanu inimõiguste olukorrale Venemaal, eriti seoses inimõiguskaitsjate halveneva olukorraga.
- Juhime tähelepanu demokraatia, õigusriigi põhimõtete mittejärgimisele ning inimõiguste rikkumisele Valgevenes, eriti seoses vägivallaga rahumeelsetel meeleavaldustel, ning Valgevene võimude koostöötahte puudumisele rahvusvahelistes uurimistes.
- Väljendame muret Hiina inimõiguste rikkumiste teemal.
- Lisaks on Eesti olnud aktiivne nt Süüria (humanitaarabi kättesaadavus, lapsed relvakonfliktis), Myanmari (rohingjad) ja Kongo Demokraatliku Vabariigi (nt seksuaalvägivald) inimõiguste olukorra teemal.

V. Eesti inimõigusdiplomaatia põhimõtete edendamine rahvusvahelistes organisatsioonides ja koostööformaatides

Eespool nimetatud inimõigusprioriteetide kaitsmise ja edendamisega tegeleb Eesti läbivalt nii rahvusvahelistes organisatsioonides — ÜROs, Euroopa Nõukogus, ELis ning Euroopa Julgeoleku ja Koostööorganisatsioonis (OSCE) — kui ka kahepoolsete suhete ning arengukoostöö ja humanitaarabi raames. Võimendame meile olulisi teemasid ka mitteametlike diplomaatiliste koostööformaatide kaudu.

ÜROs käsitletakse inimõigusteemasid peamiselt Genfis asuvas ÜRO inimõiguste nõukogus ja New Yorgis Peaassamblee 3. komitees. Samuti peab Eesti oluliseks tõstatada inimõigusteemasid ÜRO Julgeolekunõukogus — rasked inimõigusrikkumised viitavad sageli ka puhkeda võivale relvakonfliktile ja toimivad seeläbi hoiatusmehhanismina. Peame oluliseks võimaldada Julgeolekunõukogus inimõigusrikkumiste ohvrite ja inimõigusorganisatsioonide sõnavõtte. Eesti on esitanud kandidatuuri saamaks Genfis tegutseva ÜRO inimõiguste nõukogu liikmeks aastateks 2026—2029 (valimine 2025). Esimest korda oli Eesti ÜRO inimõiguste nõukogu liige 2013—2015. Mais 2021 toimub Genfis ÜRO inimõiguste nõukogus Eesti kolmas inimõiguste olukorra ülevaatus.

Euroopa Nõukogu on Euroopa olulisim inimõiguste kaitse ja edendamisega tegelev rahvusvaheline organisatsioon. Selle 47 liikmesriigil lasub kohustus järgida Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist tulenevaid kohustusi ning täita EIKi otsuseid. Eesti toetab Euroopa Nõukogu tegevust juhtrolli tugevdamisel inimõiguste valdkonnas ning on aktiivne inimõigusalase tulevikule orienteeritud lähenemise toetaja nii päevakorralistes kui ka suunda seadvates teemades. Samuti osaleb Eesti aktiivselt EIKi lahendite täitmise järelevalves, kus lisaks üksikisiku õiguste tagamiseks võetavatele meetmetele on oluline tagada ka üldmeetmed sarnaste rikkumiste vältimiseks tulevikus. Praeguseks on Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni alusel vastu võetud üle 220 konventsiooni ja õigusdokumendi. Eesti toetab ka ELi käimasolevat ühinemisprotsessi konventsiooniga selleks, et Euroopas oleks inimõiguste puhul tagatud võimalikult ühtne lähenemine.

Euroopa Liidus tegeletakse inimõigusteemadega läbivalt, see on ka oluliseks osaks ühisest välis- ja julgeolekupoliitikast, eraldi käib regulaarselt koos ELi nõukogu inimõiguste töörühm COHOM. Novembris 2020 võeti vastu ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskava aastateks 2020—2024. Dokument annab suunise ELi ühtseteks tegevusteks väljaspool ELi nii üksikisikute inimõiguste kaitsel kui demokraatlike ühiskondade ülesehitamisel. Varasemast enam on tegevuskavas eraldi alateemana tähelepanu pööratud uutele tehnoloogiatele, sh tehisintellektile. Tegevuskava viiakse ellu ELi kõrge esindaja, ELi inimõiguste eriesindaja, ELi delegatsioonide ning ELi liikmesriikide koostöös. Koostööd tehakse ka kodanikuühiskonnaga ning rahvusvaheliste ja regionaalsete

organisatsioonidega. Detsembris 2020 kiideti heaks ELi inimõiguste sanktsioonirežiim. Seeläbi sai EL endale veel ühe tööriista inimõiguste kaitsel maailmas. Sanktsioonirežiim annab võimaluse reageerida inimõiguste rasketele rikkumistele kogu maailmas ning kehtestada piiravad meetmed füüsiliste ja juriidiliste isikute suhtes. Eesti inimõigusdiplomaatia prioriteetidega tihedalt seotud poliitikaid viiakse ELis ellu ka erinevate valdkondlike strateegiate ja koostööformaatide kaudu.

Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (OSCE) laiahaardeline julgeolekukäsitlus põhineb mh põhimõttel, et kestvat julgeolekut ei ole võimalik saavutada ilma inimõiguste austamise ja toimivate demokraatlike institutsioonideta. OSCE üks kolmest suurest tegevusvaldkonnast on inimmõõde, mis hõlmab järgmisi teemasid: demokraatlike institutsioonide tugevdamine, ausad, vabad ja demokraatlikud valimised, sooline võrdõiguslikkus, inimõigused, meediavabadus, vähemusrahvuste õigused, õigusriik, sallivus ja mittediskrimineerimine. Valdkonda jälgivad ja OSCE kohustuste elluviimist abistavad sõltumatud asutused: demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo, vähemusrahvuste ülemvolinik ja meediavabaduse esindaja. OSCE-l on mitmeid inimõigusvahendeid, nt on võimalik luua sõltumatu ekspertmissioon inimõiguste olukorra väljaselgitamiseks. Igal aastal toimub Varssavis inimmõõtme rakenduskohtumine. Viinis arutatakse inimõigusi regulaarselt inimmõõtme komitees. Eesti vastutab ELi laste õiguste teema eest ning on aktiivne liige OSCE ajakirjanike ohutuse sõprade rühmas. Eesti kandideerib OSCE eesistujaks aastaks 2024.

Meediavabaduse koalitsioon (hetkel 47 liiget), **internetivabaduse koalitsioon** (hetkel 32 liiget) ja **usuvabaduse allianss** (hetkel 32 liiget) annavad võimaluse nende formaatide kaudu Eestile olulisi teemasid samameelsete ringis võimendada näiteks ühisavalduste ja ürituste korraldamise kaudu.

Euroopa inimõigussaadikute rühma kuuluvad lisaks septembris 2020 esmakordselt välisministeeriumis tööd alustanud Eesti inimõigussaadikule Hispaania, Hollandi, Leedu, Luksemburgi, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Soome ja Ühendkuningriigi inimõigussaadikud. Rühm kohtub iga kahe nädala tagant ning selle nimel tehakse ühisavaldusi, sotsiaalmeediapostitusi, korraldatakse ühisüritusi ning kohtumisi inimõiguskaitsjate ja vabaühendustega eri riikidest.

Eesti kahepoolsete saatkondade tegevus toetab meie inimõigusprioriteetide elluviimist.

KOOSTAJA: Välisministeeriumi inimõiguste erisaadik Minna-Liina Lind